

WORLD BANK GROUP

РЕДОВЕН ЕКОНОМСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА ЗАПАДЕН БАЛКАН
Број 19 | пролет 2021

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ПОСЛАБО ЗАКРЕПНУВАЊЕ | БЕЛЕШКИ ЗА ЗЕМЈИТЕ

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

© 2021 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank
1818 H Street NW
Washington DC 20433
Telephone: 202-473-1000
Internet: www.worldbank.org

Овој труд е производ на вработените во Светска Банка со надворешен придонес. Наодите, толкувањата и заклучоците изразени во овој труд не секогаш ги отсликуваат гледиштата на Светска банка, на нејзиниот Борд на извршни директори или на владите што тие ги претставуваат.

Светска банка не гарантира за точноста на податоците дадени во овој труд. Границите, боите, назначувањата и други информации прикажани на било која карта во овој труд не имплицираат никакво признавање од Светска банка во однос на правниот статус на некоја територија или одобрување или прифаќање на тие граници.

Права и дозволи

Материјалот во оваа публикација е предмет на авторско право. Бидејќи Светска банка го охрабрува ширењето на нејзините знаења, овој труд може целосно или делумно да се репродуцира за некомерцијални цели доколку се обезбеди целосно повикнување на овој труд. Сите прашања околу правата и дозволите, вклучувајќи ги и супсидијарните права треба да се достават до World Bank Publications, The World Bank Group, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA; fax: 202-522-2625; e-mail: pubrights@worldbank.org.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

- Економијата закрепнува по најдлабоката рецесија од прогласувањето на независноста, од која беа погодени скоро сите сектори во економијата.
- Со поддршката од Владата делумно се ублажи влијанието на кризата врз работниците и фирмите, но фискалниот простор брзо се намали, а јавниот долг достигна 60 проценти од БДП.
- Краткорочните изгледи за 2021 година се позитивни, но ризиците за намалување на растот се интензивираа, фазата на ограничувањето на ширењето на вирусот сè уште не е завршена, а спроведувањето на вакцинацијата се покажува дека претставува предизвик.
- Вниманието на Владата постепено треба да се пренасочува кон политики за одржливо, инклузивно и зелено закрепнување; тие политики би биле во корист и на амбициите за пристапување во ЕУ.

Најнови економски случувања

Во 2020 година, БДП се намали за 4,5 проценти – најдлабока рецесија од прогласувањето на независноста. Рецесијата беше поблага отколку што претходно се проектираше како резултат на подобрите резултати во четвртиот квартал. Приватната потрошувачка која претходно беше главен двигател на растот, значително се намали, за 5,6 проценти на годишно ниво како резултат на мерките за спречувањето на ширењето на вирусот и на ниската доверба на потрошувачите. Инвестициите исто така се намалија за повеќе од 10 проценти, и покрај закрепнувањето во третиот квартал како резултат на јавните инвестиции во инфраструктурата. Зголемувањето на владината потрошувачка за повеќе од 10 проценти, како резултат на зголемувањето на фискалните стимулации за зачувување на работните места и на фирмите, главно го ублажи падот. Во меѓувреме, надворешната побарувачка остро се намали за што показател е намалувањето на извозот за 10,9 проценти на годишно ниво. Проопратното намалување на увозот го ублажи притисокот врз салдото на тековната сметка. На производствената страната, два сектори кои порано беа двигатели на растот забележаа најголем пад, за 10,6 проценти кај

преработувачката индустрија и 7,9 проценти кај трговијата, транспортот и туризмот. И градежништвото забележа намалување, но почна да закрепнува во третиот квартал. Единствените сектори што растаа во 2020 година беа земјоделството, информатичката и комуникациската технологија и недвижностите.

Високофреквентните податоци на крајот на 2020 и на почетокот на 2021 година укажуваат на тоа дека рецесијата продолжува иако со знаци дека веќе го има достигнато дното. Индустриското производство премина во позитивна насока во декември како резултат на подобрувањето на активностите на преработувачката индустрија и на рударството, но во јануари 2021 година повторно забележа двоцифрено намалување. Градежништвото забележа поголем раст во септември како резултат на јавните инвестиции во транспортната инфраструктура, но во декември и тоа забележа двоцифрен пад. Во четвртиот квартал, трговијата на големо и на мало забележаа длабоко намалување, но во јануари 2021 година продажбата се врати. Бројките на туризмот се за половина полоши од почетокот на 2020 година. И

земјоделското производство ослабе во четвртиот квартал.

Надворешната нерамнотежа се прошири како резултат на намалувањето на извозот и на трансферите. Во 2020 година, остриот пад на извозот беше проследен со сличен пад на увозот, па трговскиот дефицит се намали на 16,8 проценти од БДП. Исто така, поради ограничувањето на патувањата имаше помал извоз на услуги и помали дознаки што се добиваа кога дијаспората ја посетуваше земјата. Ова намалување делумно беше надоместено со зголемените приватни трансфери преку формалните банкарски канали и преку каналите за пренос на готовина. Збирно, во 2020 година, приватните трансфери се намалија за 24 проценти. Дефицитот на тековната сметка значително се зголеми, на 3,5 проценти од БДП за 2020 година, а нето СДИ скоро се преполовија како резултат на одложувањата на претходно најавените инвестиции. Како резултат на значителното јавно задолжување за финансирање на вонредната поддршка на економијата и за рефинансирање на доспеаниот долг, надворешниот долг се зголеми на 79,9 проценти од БДП што претставува зголемување за 7,2 процентни поени во однос на 2019 година.

Финансиската поддршка од Владата помогна да се амортизира влијанието на кризата врз пазарот на труд, но сепак беа збришани придобивките кај вработеноста и учеството во работната сила. На врвот на кризата во вториот квартал, стапката на невработеност прво се зголеми на 16,7 проценти, но со субвенциите на владата за задржување на работните места и поддршката за надоместоците за вработување успешно се ограничи падот така што стапката на невработеност се намали на 16,4 проценти за 2020 година (0,9 проценти помалку од

2019). Меѓутоа, подобрувањето не беше резултат на раст на стапката на вработеност која во 2020 година се намали за 0,2 процентни поени туку на растот на неактивното население бидејќи луѓето одеа во пензија, се враќаа во странство како сезонски работници или едноставно беа обесхрабени. До крајот на годината, во работната сила имаше 13.000 помалку луѓе (намалување за 1,4 проценти на годишно ниво) и сите тие станаа неактивни што резултираше со најголем број на неактивно население од 2005 година наваму. Како резултат на тоа, стапката на активност се намали за 0,8 процентни поени, на 56,4 проценти што претставува најниско ниво од 2008 година, а жените беа погодени од тоа. Најмногу работни места беа загубени во транспортот и складирањето, земјоделството, енергетиката, недвижностите, туризмот и градежништвото. Во информатичката и комуникациската технологија, здравството, образованието, трговијата, професионалните услуги, рударството и во преработувачката индустрија, вработеноста фактички се зголеми.

Цените на мало се зголемија во втората половина на годината. Во 2020 година, цените на мало се зголемија за 1,2 проценти, а цените на храната и на електричната енергија најмногу придонесоа во тој раст. Имено, во август, регулираната цена на електричната енергија се зголеми за 7,4 проценти на годишно ниво. Од друга страна, цените на горивата, комуналните услуги и транспортот уште повеќе се намалија. И покрај тепската ренесија, до крајот на годината, платите забележаа реален раст од 3,1 проценти на годишно ниво со најголемо зголемување кај информатичката и комуникациската технологија, здравството, рударството и финансиските услуги. Транспортот, туризмот и професионалните услуги што забележаа реален пад на платите како

резултат на влијанијата на кризата предизвикана од КОВИД-19. Зголемувањето на платите во јавниот сектор и на минималната плата од 2019 година помогнаа платите во 2020 година да пораснат во скоро сите сектори.

Досега, банкарскиот сектор добро се справуваше со кризата. Стапката на ликвидност, до над 23 проценти во третиот квартал, остана адекватна со помош на антикризните мерки на централната банка. Кредитирањето продолжи да расте иако забавено со 4,7 проценти до крајот на годината со расположливи кредити како за домаќинствата така и за фирмите, поддржани од силниот раст на депозитите и од програмите за поддршка за справување со кризата. Поради мораториумот на преквалификацијата на кредитите до декември 2020 година и на отплатата со важност до јуни 2021 година, нефункционалните кредити се намалија за 3,3 проценти. Меѓутоа, во 2021 година, со завршувањето на мораториумот, се очекува нагорна корекција. Во четвртиот квартал од 2020 година, стапката на адекватност на капиталот беше 16,7 проценти, што е двојно повеќе од задолжителното ниво што дава солиден бафер ако продолжи речесијата. За да се поддржи закрепнувањето, во март 2021 година, централната банка ја намали референтната стапка на монетарната политика за 25 базни поени на ново историски најниско ниво од 1,25 проценти. Таа воведо и превентивна мерка за привремено ограничување на дистрибуцијата и исплатата на дивиденди на акционерите во банките и штедилниците со цел понатамошно зајакнување на отпорноста на банкарскиот систем во контекстот на продолжената криза.

Дефицитот на општата влада се зголеми за трипати во 2020 година, достигнувајќи 8,2 проценти од БДП (8,9 проценти ако се смета и дефицитот на Јавното претпријатие

за државни патипшта (ЈПДП). Приходите беа погодени од пониската приватна потрошувачка како резултат на рестриктивните мерки и од помалниот увоз што доведе до намалување за 1,3 процентни поени (на 31,3 проценти од БДП со приходите на ЈПДП), што претставува најниско ниво од 2014 година. Падот на приходите од ДДВ и од акцизи во износ од 1,1 проценти од БДП беше донекаде амортизиран со зголемувањето на придонесите за социјално осигурување, главно поддржано со субвенциите на владата за плати и за придонеси за социјално осигурување. Исто така и неданочните приходи се намалија за 1 процент од БДП. Меѓутоа, расходите се зголемија за 4,6 проценти од БДП како резултат на растот на расходите за здравство и социјална помош и на субвенциите за задржување на работните места. И расходите за плати и пензии се зголемија како резултат на промените во политиките од пред кризата. Капиталните расходи скокнаа во четвртиот квартал, но и понатаму се недоволно реализирани што резултира со намалување во однос на 2019 година.

Јавниот и јавно гарантираниот (ЈЈГ) долг се зголеми до 60 проценти од БДП. Владата брзо се задолжуваше за да го финансира сè поголемиот дефицит у да ги исплати доспеаните обврски. Владата успеа да ги рефинансира доспеаните плаќања и да обезбеди финансирање за ублажување на сè поголемиот дефицит. Нето задолжувањето изнесуваше повеќе од 11 проценти од БДП.

Изгледи и ризици

Во 2021 година растот се очекува да достигне 3,6 проценти, но ризиците за негово намалување се високи. Сценариото претпоставува забрзано вакцинирање до средината на 2021 година, да нема понатамошни затворања во 2021

година и закрепнување на надворешната побарувачка. Според ова сценарио, по продолжувањето на рецесијата во првиот квартал од 2021 година, потоа се очекува растот да продолжи како резултат на обновената доверба на потрошувачите и на инвеститорите што ќе ги поттикне личната потрошувачка, приватните инвестиции и извозот.

Продолжувањето на поддршката на Владата за фирмите и домаќинствата во првата половина на 2021 година треба да ја амортизира рецесијата. Меѓутоа, усвоените контрацикличните фискални политики за да се ублажи влијанието на КОВИД-19 ги исцрпија фискалните бафери и предизвикаа загриженост во однос на одржливоста. Како што ќе зајакнува закрепнувањето, ќе биде потребно постепено повлекување на државната поддршка.

Буџетот за 2021 година предвидува намалување на дефицитот предводено од закрепнувањето на приходите, како што растот ќе се враќа. Предвидениот дефицит од 4,9 проценти од БДП е согласно оптимистичкото сценарио за раст од 4,1 проценти. Сепак, со четвртиот и петтиот пакет мерки за поддршка уште повеќе се зголемуваат даночните расходи. Ниската даночна дисциплина и неефикасноста на даночната администрација често придонесуваат за слабото остварување на приходите. Од друга страна, со петтиот пакет за поддршка се зголемија расходите за бизнисите и за домаќинствата за 1,4 проценти од БДП, од кои голем дел не се планирани во оригиналниот буџет. Иако Владата предвидува строга контрола на расходите за стоки и услуги, во 2021 година веројатно ќе треба да има ребаланс на буџетот. Како што објави владата, одредени буџетски заштеди би требало да дојдат од ограничувањето на највисоките плати во јавниот сектор, од

дигитализацијата на некои услуги, од воведувањето на критериуми за користење на деловниот простор на јавниот сектор и од ограничувањето на набавките на возила и мебел. Закрепнувањето би требало да се поттикне со новиот модел што се предлага за алоцирање на капиталните расходи на поуспешните проекти и со тоа да се подобри хроничното недоволно реализирање на капиталниот буџет.

Фискалниот дефицит веројатно ќе порасне над планираниот таргетиран дефицит, освен ако не се обезбедат понатамошни заштеди за да се надомести петтиот пакет за поддршка, туркајќи го јавниот долг кон 65 проценти од БДП. Со потребите за финансирање во 2021 година во износ од 12 проценти од БДП, ќе биде неопходно проактивно управување со долгот и користење на пазарот на Еврообврзниците. Во февруари 2021 година, Стандард и Пурс го потврди кредитниот рејтинг на Северна Македонија, ББ- со стабилни изгледи. На почетокот на март се издаде Еврообврзница во износ од 700 милиони евра, рок на доспевање од седум години и каматна стапка од само 1,625 проценти. Еврообврзницата ќе се користи за финансирање на буџетскиот дефицит и за отплата на обврски по долгови што доспеваат во 2021 година од кои најголем дел е Еврообврзницата од 2014 година во износ од 500 милиони евра.

На среден рок, за да се избегне понатамошна акумулација на јавниот долг ќе биде неопходно јавните финансии повторно да се вратат на одржлива патека. Фискалната прудентност и постигнувањето на рамнотежа на примарниот дефицит се потреби за да се запре понатамошниот раст на јавниот долг и да се избегне ефектот на истиснување на продуктивните расходи, особено ако пораснат трошоците за финансирање. Зголемувањето на

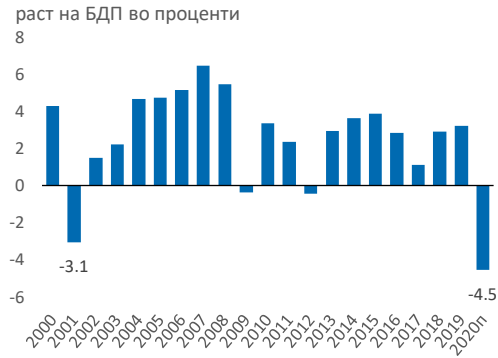
приходите преку скратување на даночните ослободувањата и зајакнување на дисциплината е приоритетно исто како и постепеното повлекување на државата од корпоративниот сектор. Новиот врв на јавниот долг ќе бара од Северна Македонија да направи нови приоритети на расходите, вклучувајќи рационализира на државната помош, справување со долгорочните обврски на пензискиот систем кои ја еродираат неговата одржливост, подобро управувањето со компаниите во државна сопственост и подобро управувањето со јавните инвестиции за да се максимизира нивната ефикасност и нивното влијание врз растот.

Враќањето на луѓето на пазарот на труд и реформирањето на образованието и на управувањето би можеле да помогнат да се поттикне потенцијалниот раст. Зајакнувањето на човечкиот капитал и понатаму треба да биде висок приоритет ако сакаме идниот раст да биде одржлив и долготраен. Шансите граѓаните на Северна Македонија да го развиваат својот човечки капитал се ограничени како резултат на слабиот образовен систем и на минималното стекнување вештини на работната сила, кои, заедно со ниската продуктивност го ограничуваат растот. Тоа уште повеќе се влоши од загубата на

учењето предизвикана од КОВИД-19. Исто така, трудовите ресурси не се доволно искористени бидејќи помалку од 48 проценти од работоспособното население во Северна Македонија е вработено, а нискиот наталитет и емиграцијата уште повеќе ја намалуваат работната сила. Исто така, постои потреба за усогласување на наставните програми со потребите на пазарот на труд што еволуираат со тек на време.

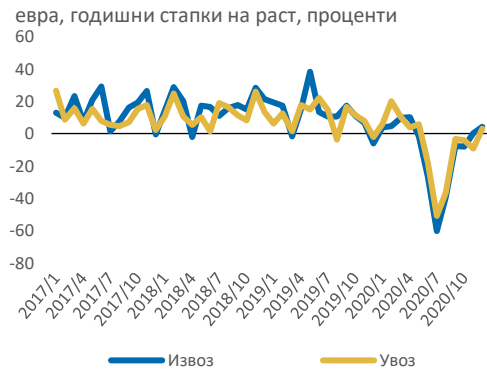
Понатамошното одложување на отворањето на преговорите за пристапување во ЕУ може да ја загрози политичката стабилност и да ги намали напорите за структурни реформи. Премиот кон подинамичен економски модел и со него, создавањето на можности за вработување на младите се поврзани со спроведувањето на најпотребните социјални, економски и реформи на управувањето во контекстот на политичката стабилност, зголемената транспарентност, отчетноста. Тековниот економски модел што се базира на великодушната јавна поддршка преку субвенции и широки даночни ослободувања би требало да се замени со модел со помало мешање на државата во економијата а во корист на посланна најзина регулаторна улога.

Економијата во 2020 година доживеа најлоша рецесија од прогласувањето на независноста...

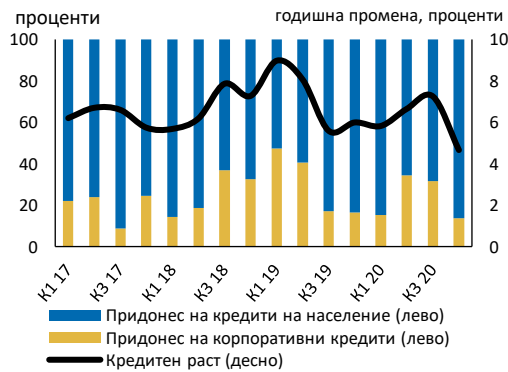
Извор: Државен завод за статистика.

Извозот и понатаму е 10 проценти под нивото пред кризата.

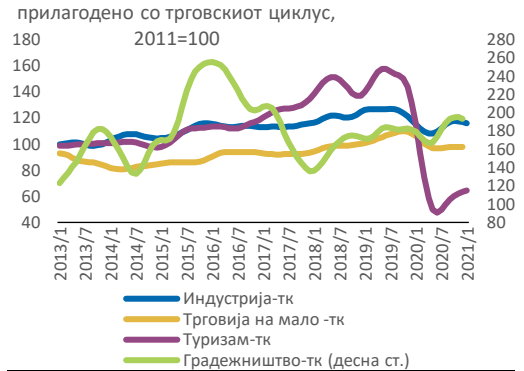
Извор: Државен завод за статистика и пресметки на вработени во Светска банка.

Корпоративното кредитирање забави кон крајот на 2020 година и покрај поволната монетарна политика.

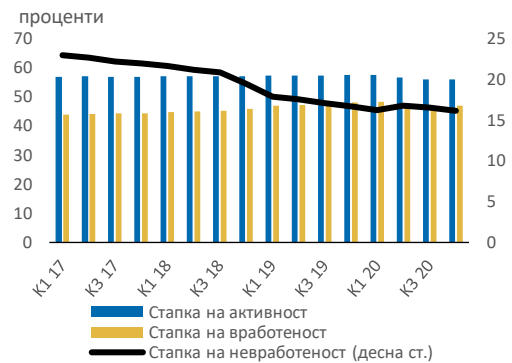
Извор: Државен завод за статистика и пресметки на вработени во Светска банка.

...иако дното е достигнато.

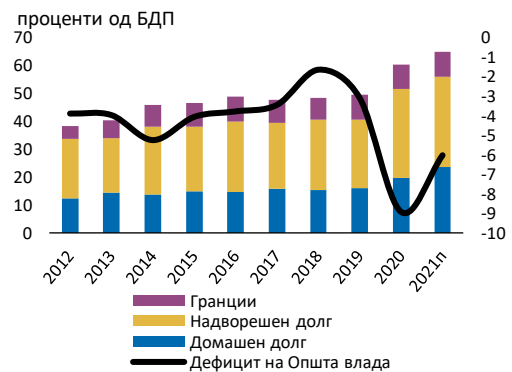
Извор: Државен завод за статистика и пресметки на вработени во Светска банка.

Стапката на невработеност повторно се намали, но поради порастот на неактивноста.

Извор: Државен завод за статистика.

Јавниот долг се очекува понатаму да расте со продолжувањето на мерките за поддршка.

Извор: Министерство за финансии и проценки на Светска банка.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	2017	2018	2019	2020п	2021п	2022п
Раст на реалниот БДП (проценти)	1.1	2.9	3.2	-4.5	3.6	3.5
Состав (процентни поени):						
Потрошувачка	1.3	3.5	4.0	-4.3	3.9	3.0
Инвестиции	-0.8	-2.6	5.1	-2.4	1.3	1.5
Нето извоз	0.6	2.0	-5.9	2.2	-1.6	-1.1
Извоз	4.6	9.2	3.1	-7.3	3.9	4.7
Увоз (-)	4.0	7.3	9.0	-9.6	5.5	5.7
Инфлација на цени на мало (проценти, просек за периодот)	1.4	1.5	0.8	1.2	1.6	2.0
Јавни приходи (процент од БДП)	32.0	31.4	32.6	31.3	31.8	32.5
Јавни расходи (процент од БДП)	35.4	33.1	35.7	40.3	37.8	36.7
Од кои:						
Плати	6.7	6.3	6.4	7.4	6.9	6.5
Социјални надоместоци	15.9	15.8	16.3	18.5	17.6	17.2
Капитални расходи	5.4	3.8	5.1	4.6	4.6	4.6
Фискален биланс (процент од БДП)	-2.8	-1.1	-2.2	-8.2	-5.3	-3.9
Севкупен фискален биланс со Јавното претпријатие за државни патишта	-3.4	-1.7	-3.1	-8.9	-6.0	-4.2
Примарен фискален биланс (процент од БДП)	-1.5	0.1	-1.0	-6.9	-3.9	-2.5
Јавен долг (процент од БДП)	39.4	40.4	40.7	51.4	56.5	57.5
Јавен и јавно гарантиран долг (процент од БДП)	47.7	48.4	49.4	60.0	64.7	65.7
Од кој надворешен долг	31.7	32.9	32.7	40.2	41.4	40.4
Извоз на стоки (процент од БДП)	40.6	45.4	47.5	44.7	45.6	46.9
Увоз на стоки (процент од БДП)	58.4	61.6	65.1	61.5	62.6	63.1
Нето извоз на услуги (процент од БДП)	3.7	3.5	3.1	4.0	4.2	4.4
Надворешнотрговски биланс (процент од БДП)	-14.1	-12.7	-14.5	-12.8	-12.8	-11.8
Нето приливи на дознаки од странство (процент од БДП)	1.9	1.9	1.7	2.6	2.5	2.4
Салдо на тековната сметка (процент од БДП)	-0.9	-0.1	-3.3	-3.5	-3.4	-2.6
Нето приливи од странски директни инвестиции (процент од БДП)	1.8	5.6	3.2	1.9	2.6	2.7
Надворешен долг (процент од БДП)	73.4	73.0	72.7	79.9	82.6	81.2
Реален раст на приватните кредити (процент, просек за периодот)	1.1	5.0	6.5	5.7	n.a.	n.a.
Нефункционални кредити (процент од бруто кредитите, на крајот од периодот)	6.1	5.0	4.6	3.3	n.a.	n.a.
Стапка на невработеност (процент, просек за периодот)	22.4	20.7	17.3	16.4	n.a.	n.a.
Стапка на невработеност кај младите (процент, просек за периодот)	46.7	45.4	35.6	35.7	n.a.	n.a.
Стапка на учество во работната сила (процент, просек за периодот)	56.8	56.9	57.2	56.4	n.a.	n.a.
БДП по глава на жител, ПКМ (меѓународен долар)	15,529	16,518	17,815	17,007	17,620	18,236

Извори: Властите во земјата, проценки и проекции на Светска банка

Забелешка: Стапката на невработеност на младите е за работната сила на возраст 15-29 години.

